

KONYA OVASI SULAMA PROJESİ FİKRİNİN ORTAYA ÇIKIŞI VE PROJEYLE İLGİLİ İLK ÇALIŞMALAR*

THE EMERGENCE OF KONYA PLAIN IRRIGATION PROJECT IDEA AND THE FIRST STUDIES RELATED TO THE PROJECT

Doç. Dr. Hüseyin MUŞMAL

Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

Özet

Konya Ovası Sulama Projesi'nin hayata geçirilmesinden önceki dönemlerde, Beyşehir Gölü'nün suları Beyşehir Çayı vasıtasıyla yaklaşık 60 km mesafe kat ederek Suğla Gölü'ne dökülürdü. Suğla Gölü'nden çıkan sular Çarşamba Çayı ile birleştikten sonra Konya Ovası'na yayılır ve birçoğu geçici ve küçük çapta olan su birikintileri oluştururdu. Bu su birikintileri, çevrede bulunan tarım arazilerini sular altında bıraktığından, ziraî faaliyetleri de kesintiye uğratmaktaydı. Hatta taşkınların uzun sürdüğü dönemlerde araziler bataklığa dönüştüğünden çevrenin havası bozulmakta ve ahali bulaşıcı hastalık tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktaydı.

XIX. yüzyılda daha tehlikeli bir hale geldiği anlaşılan taşkınlardan muzdarip olan ahali tarafından, yerel yöneticilerin dikkati çekilerek, bir çözüm bulunması hususları zaman zaman merkeze aktarılmaktaydı. Diğer taraftan yılın bazı aylarında Konya Ovası'nın büyük bir bölümünde ise ciddi kuraklıklar yaşanmakta, arazi sulanamadığı için ürün verimi çok düşmekte, hatta bazı yıllarda büyük kıtlık hadiseleri yaşanmaktaydı. Bütün bu durumlar, XIX. yüzyılın başlarında Konya'daki yöneticileri Beyşehir Gölü'nün Konya Ovası'na kadar taşan sularından yararlanma düşüncesine götürmüştür. Nihayet, Bozkır ve Seydişehir çevresindeki köylerin ahalipleri ile Konya ileri gelenlerinin verdiği dilekçeler neticesinde düzenlenen ve Konya Vilâyeti tarafından İstanbul'a gönderilen mazbatalarda Konya Ovası Sulama Projesi ilk defa ciddi boyutlarda gündeme taşınmıştır. Söz konusu proje 1853, 1866 ve 1880 yıllarında düzenlenen mazbatalar ve layihalarda yeniden dile getirilmiştir. Neticede 1898-1902 yılları arasında Konya valiliği yapmış olan Avlonyalı Ferid Paşa'nın sadrazamlığı döneminde Sulama Projesinin ihalesi gerçekleştirilmiştir. İhaleyi alan Anadolu-Osmanlı Demiryolu Şirketiyle 10 Kasım 1907'de İstanbul'da bir sözleşme imzalanmış ve sözleşme 30 Nisan 1908'de Sultan Abdülhamit tarafından tasdik edilmiştir. 1908-1914 yılları arasında tamamlanan proje ile Beyşehir Gölü suları bir isale kanalıyla Konya Ovası'na nakledilerek üç esas kanal ile sulamaya verilmiştir. Bu çalışmada Konya Ovası Sulama Projesi fikrinin ortaya çıkışı ve bu alanda yapılan ilk çalışmalar Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinde yer alan bazı belgeler ışığında ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Konya Ovası Sulama Projesi, Beyşehir Gölü, XX. Yüzyıl, Osmanlı

* Bu çalışma 02-03 Mayıs 2013 yılında Kayseri'de yapılan Uluslararası Osmanlı Devleti'nde Nehirler ve Göller Sempozyumu'nda sunulmuş olan tebliğin geliştirilmesi ile oluşturulmuştur.

Absract

Before Konya Plain Irrigation Project was implemented, water of Lake Beyşehir was poured into Lake Suğla by passing ca 60 miles through Beyşehir Watercourse. After water emerging from Lake Suğla united with Çarşamba Watercourse, that water spread to Konya Plain and puddles most of which were permanent and small. These puddles would also disrupt agricultural activities, because agricultural lands around were flooded by these puddles. Because lands turned into swamp in the periods when the floods lasted long, air of the environment was deteriorated and the population was faced with the danger of infectious diseases.

In 19th Century, the population, which was suffering from these floods that were thought to become more dangerous, drew the attention of local managers and the issue of finding a solution was transferred to the central government from time to time. On the other hand, serious droughts were being experienced in a large part of the Konya Plain in some months of the year, for the land could not be irrigated crop yields decreased too much, even in some years there were great famine events. At the beginning of 19th century, all these cases led the administrators in Konya to the idea to utilize from the water of Beyşehir Lake overflowing Konya Plain. Eventually, Konya Plain Irrigation Project (KOP) was moved to the agenda for the first time seriously in the protocols written up as a result of the petitions of the inhabitants of villages surrounding Bozkır and Seydişehir and of the elders of Konya and sent by Province Konya to Istanbul. The project in question was voiced again in protocols and reports prepared in the years 1853, 1866 and 1880. As a result, the Tender for Irrigation Project was made during the Grand Viziership Period of Ferid Pasha, Avlonyalı, who was the governor of Konya between the years 1898-1902. A contract was signed with Anatolia-Ottoman Railway Company that won the tender in November 10, 1907 in Istanbul and the contract was approved by Sultan Abdulhamid II in April 30, 1908. By means of the project completed between the years 1908-1914, the water of Lake Beyşehir was delivered to Konya Plain through an irrigation channel and that was given to irrigation through three main channels. In this study, the emergence of the idea of Konya Plain Irrigation Project and the first studies carried out in this field are going to be mentioned in the light of some documents taking place in Ottoman Archives of Prime Ministry.

Key Words: Konya Plain Irrigation Project, Beyşehir Lake, XX. Century, Ottoman

GİRİŞ

İlk çağlardan itibaren insanlar, suyu bol olan bölgelerde; nehirlerin, göllerin veya sulak alanların kenarlarına yerleşmişlerdir. Böylece, hayatlarını sürdürebilmeleri için vazgeçilmez bir kaynak olan suya daha kolay ulaşan insanlar, bu kaynağı kendileri için olduğu kadar hayvanları ve arazileri için de kullanmışlardır. İnsanlar, sulak alanların çevresinde bulunan çayırılık, mera ve bitkilerden faydalandıkları gibi, sulak alanları, tarımsal faaliyetlerini sürdürebilmek amacıyla etkin bir şekilde kullanmayı da arzu etmişlerdir. Bu çerçevede, ilk tarımsal faaliyetlerini gerçekleştiren insanlar, suya erişimin daha kolay olduğu göl ve nehir kenarlarına yerleşmişlerdir. Böylece insanlar, daha çok doğal yöntemlerle oluşmuş olan ilk sulama kanallarını kullanmışlardır. İnsanlar, zamanla su kaynaklarını, çeşitli kanallarla yerleşim birimlerine taşıyarak, gerek içme suyu ve gerekse bağ-bahçe gibi alanlarda sulama amacıyla da kullanmaya başlamışlardır¹. Bu vesile ile kuru alanlarda tarım yapılmasına ve daha uzun üretim sürelerine ulaşılmasına da imkân doğmuştur. Ancak, tarihi süreç içerisinde yaşanan kuraklıklar sonucunda Anadolu'daki kapalı havzalarda bulunan su kaynaklarında

¹ Gordelevski, A. "Konya İrva Ve İska Tarihine Ait Materyeller", (Çev: H. Ortekin) *Konya*, 18-19, Konya 1938, s. 1052.

azalmalar başlamış ve bu nedenle daha uzak olan başka kaynaklardan su getirilmesi ihtiyacı doğmuştur. İşte insanlar, yaşadıkları acı tecrübeler nedeniyle, hayatlarını devam ettirebilmek amacıyla çevrelerindeki tatlı su kaynaklarını tutmak, depolamak ve yönlendirmek ihtiyacı hissetmişlerdir.

İç Anadolu Bölgesi ve Konya Kapalı Havzası da bu çabanın yoğun olarak ortaya çıktığı alanlardan birisidir. *Konya Ovası Sulama Projesi* de bu bölgede yaşanan, sorunlar nedeniyle, bölgedeki su kaynaklarının etkili ve doğru kullanılması düşüncesiyle ortaya çıkmıştır. Konya Ovası Sulamasının ana kaynağı ise Anadolu'nun en büyük tatlı su kaynağı durumunda olan Beyşehir Gölü'dür. Projenin ortaya çıkışı sürecine geçmeden önce, sulamanın kaynağı durumunda olan Beyşehir Gölü hakkında bilgi verilmesi uygun olacaktır².

Eskiçağlarda önce Karallis ve daha sonraları Skleros ismiyle anılan Beyşehir Gölü³, bugün Anadolu'nun üçüncü, Konya İli'nin ikinci büyük gölüdür. Beyşehir Gölü, ayrıca Anadolu'daki doğal tatlı su göllerinin en büyüğüdür⁴. Coğrafi olarak göller bölgesinde bulunan gölün, büyük bir bölümü Konya, küçük bir bölümü de Isparta Vilayeti sınırları içerisinde yer almaktadır⁵. Adını güneydoğu kıyısında kurulan Beyşehir'den alan gölün, Isparta'ya uzaklığı 140 km iken, Konya vilayet merkezine uzaklığı 96 km'dir⁶.

Beyşehir Gölü'nün Batısında kıyı görüntüsü dik ve yüksektir. Bu kesimde dik kıyıların kesintiye uğradığı bölgelerde Yenişar Ovası uzanmaktadır. Beyşehir Gölü'nü Güney ve Doğudan sınırlayan kıyılar ise alçak kıyılardır. Burada hafif eğimli olan kıyıların gerisinde Batı yönünde Yeşildağ ve Doğu yönünde Kırelî ovaları uzanmaktadır⁷. Deniz seviyesinden yüksekliği 1121 m ve yüzölçümü 651 km² olan gölün⁸ Kuzeybatı-Güneydoğu doğrultusunda uzunluğu 50 km, buna dik doğrultudaki genişliği ise yaklaşık 18–20 km arasındadır⁹. En geniş yeri Kaşaklı Körfezi ile Çiftlik Köyü arasında olup yaklaşık 26 km'dir. Bununla beraber Kuzeybatıdan Güneydoğuya gidildikçe Akburun ve Gölyaka (Hoyran) köyleri arasında genişlik 14 km'ye kadar düşmektedir¹⁰. Bazı kaynaklarda, gölün en derin yerinin 12, 14 ve hatta

² Beyşehir Gölü hakkında bilgi için bkz. Hüseyin Muşmal, "XX. Yüzyılın Başlarında Beyşehir Gölü ve 1910–1911 Yılları Büyük Taşkın Hadiseleri", *S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 23, Konya 2008, s. 219–262.

³ W. M. Ramsay, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, (Çev. M. Pektaş), İstanbul 1961, s. 434.

⁴ Hakkı Yazıcı, Kenan Arıbaş, "*Beyşehir Gölü Adalarında Nüfus, Yerleşme ve Ekonomik Faaliyetler*", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Coğrafya Dergisi*, İstanbul 2002, s. 34.

⁵ *Yurt Ansiklopedisi*, "Konya", C.VII, İstanbul 1982–1983, s. 5101; Cengiz Akköz, *Beyşehir Gölü Algileri Üzerine Araştırmalar*, (SÜFBE Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya 1998, s. 5; Gölün % 80'i, yani 520 km²'si Konya, 130 km²'si yani % 20'si Isparta ili sınırları içerisinde. Yazıcı-Arıbaş, "Beyşehir Gölü", s. 34.

⁶ A. Ümit Erdemli, *Beyşehir Gölü Balıkları*, (SÜ. Fen Fakültesi Zooloji Bölümü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 1978, s. 6.

⁷ Ali Selçuk Biricik, *Beyşehir Gölü Havzası'nın Strüktürel ve Jeomorfolojik Etüdü*, İstanbul 1982, s. 120; Fadim Yavuz Özdemir, *Beyşehir Gölü Sulak Alanlarının Ekolojik Yerleşim Planlaması Açısından İncelenmesi*, (SÜFBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2004, s. 86–88.

⁸ Bazı kaynaklarda bu rakam farklı olmakla birlikte, bu durumun göldeki su seviyesinin yükselip çekilmesi dolayısıyla göl alanının daralıp genişlemesine bağlı olduğu anlaşılmaktadır.

⁹ XIX. ve XX. yüzyıl Osmanlı kaynaklarında Beyşehir Gölü'nün 60 km uzunluğunda ve 15 km genişliğinde olduğu ifade edilmektedir. Bu kaynaklara göre gölün çevresi 27, sathı 40 fersahdır. Ali Cevad, *Memalik-i Osmaniye'nin Tarih ve Coğrafya Lüğatı*, Dersaadet H.1313/M.1895, s.188; Safvet, *Memalik-i Osmaniye Coğrafya-i İktisadi*, Dersaadet H.1328/M.1910, s. 119; Behram Münir, *Vatan-ı Mukaddes Yahud Memalik-i Osmaniye Coğrafyası*, Dersaadet H.1328/M.1910, s. 64; Mehmet Cemal, *Anadolu, İstatistikî, İktisadî ve Askerî Coğrafya*, I, İstanbul H.1328/M.1910, s. 201; Ali Tevfik, *Memaliki Mahruse-i Coğrafya*, Dersaadet H. 1306/M.1908, s. 256.

¹⁰ Yazıcı- Arıbaş, "Beyşehir Gölü", s. 35.

15 m olduğu ifade edilmektedir¹¹. Ancak söz konusu kaynaklar ortalama göl derinliğinin 8-9 m civarında olduğu konusunda müttefiktir¹². Bununla birlikte gölün, Doğu ve Güney kıyılarının sığ, Kuzey kıyıların derin ve Batı kıyıların dik ve derin olduğu söylenebilir¹³.

Beşşehir Gölü, Güney ve Batısında Toros Dağları, Doğusunda Erenler, Güneydoğu Kuzeybatı yönünde ise Anamas ve Sultan Dağları ile çevrili tektonik bir çökeltide yer almaktadır¹⁴. Bu şekilde Güney ve Batı yönlerinden Anamas Dağ silsilesi tarafından sınırlandırılmış olan Beşşehir Gölü Havzası, Kuzeyde ise Sultan Dağları ve volkanik bir oluşum olan Erenler Dağı ve Alacadağları vasıtasıyla İç Anadolu'dan belirgin bir şekilde ayrılmaktadır¹⁵. Takriben 100 km kadar olan Sultan Dağları silsilesi aynı zamanda Beşşehir Gölü Havzası ile Eğridir ve Akşehir Gölü havzalarının su bölüm çizgisini oluşturmaktadır. Ayrıca Göl Dağları, Geyik Dağları sırasından sonra gelen ve Konya topraklarını bölümlere ayıran Batı Torosların da bir iç kolu olan bu dağlar, Beşşehir ve Suğla gölleri arasındaki Beşşehir-Seydişehir çöküntü oluşunu da doğudan kuşatmaktadır¹⁶.

Konya Ovası Sulama Projesinin Ortaya Çıkışı ve Projeye İlgili İlk Çalışmalar

Konya Ovası Sulama Projesi hayata geçirilmeden önce, Beşşehir Gölü, halk arasında "Uluarık" olarak adlandırılan ve kaynaklarda Beşşehir Çayı ismi verilen gideğeni vasıtasıyla Güneydoğu istikametinde yaklaşık 60 km kat ederek Suğla (Karaviran) Gölü'ne karışmaktaydı¹⁷. 1908 yılından önce, göldeki su seviyesi 1123,35 m'yi aştığında doğal bir akış rejimine sahip olan Beşşehir Çayı, göl seviyesi bu rakamın altına düştüğünde kurumaktaydı¹⁸. Beşşehir Çayı'nın çıkış yaptığı yerde Osmanlı döneminde birkaç defa yenilenen bir taş köprü bulunuyordu¹⁹. 1908-1914 yılları arasında Konya Ovası Sulama Projesi kapsamında bu köprünün yerine bir regülatör inşa edilmiştir²⁰. Eşik kotu 1121,03 m olan regülatörün inşası ile Beşşehir Gölü'nden Beşşehir Çayı'na olan su akışı regülatör kapakları ile kontrol altına

¹¹ Göl suyu seviyesinin çok düşük olduğu 1933 yılında gölün en derin yerinin 8 m civarında olduğu ifade edilmiştir. Memduh Yavuz Süslü, *Eşrefoğulları Tarihi, Beşşehir Kılavuzu*, Konya 1934, s. 5.

¹² Cengiz Akköz, *Beşşehir Gölü (Konya)'nın Limnolojisi*, (Selçuk Üniversitesi Araştırma Fonu Projesi), Konya 1998, s.1; Akköz, *Beşşehir Gölü Algleri*, s. 5; Erdemli, *Beşşehir Gölü*, s. 6.

¹³ Mete Beller, *Beşşehir İçme Suyu Arıtma Tesisi'nde Verimlilik Analizleri*, (SÜFBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 1987, s.15.

¹⁴ Nilgün Kazancı, Sönmez Ergin, Muzaffer Dügel, Köyceğiz, *Beşşehir, Eğirdir, Eber, Çorak, Kovada, Yarıklı, Bafa, Salda, Karataş, Çavuşçu Gölleri, Küçük ve Büyük Menderes Deltası, Güllük Sazlığı, Karamuk Bataklığı'nın Limnolojisi, Çevre Kalitesi ve Biyolojik Çeşitliliği*, Ankara 1999, s. 10-11.

¹⁵ Dr. Nazmi, *Türkiye'nin Sıhhi-yi İctimaî Coğrafyası Konya Vilâyeti*, Ankara 1922, s. 142-143.

¹⁶ *Yurt Ansiklopedisi*, "Konya", s. 5099-5100.

¹⁷ Behram Münir, *Coğrafya*, s. 64; Biricik, *Beşşehir Gölü*, s. 31; Beşşehir Gölü ile Suğla Gölü arasında 30 m civarında bir seviye farkından ileri gelen bu akıntı Ali Cevad'ın ifadesiyle 20-30 kadar değirmeni çevirecek nispette cereyan etmektedir. Ali Cevad, *Coğrafya*, s. 158.

¹⁸ Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü kayıtlarına göre 1908 yılında Konya Ovası Sulama Projesi çalışmaları sırasında Beşşehir Çayı'nın seviyesi 1123,35 m.den 1121,03 m.ye indirilmiştir. *Tarihten Bugüne ve Geleceğe Uzanan Konya Beşşehir (Derebucak-Hüyük) Rehberi*, C. I, Konya 2000, s. 313-315.

¹⁹ 1895 yılında bölgeye gelen Sarre tarafından görülen bu köprü söz konusu tarihte kesme taştan yapılmış ve 7 kemerli bir köprüdür. Köprü resmi için bkz. F.Sarre, *Küçük Asya Seyahati 1895 Yazı, Selçuklu Sanatı ve Ülkenin Coğrafyası Üzerine Araştırmalar*, (Çev. Dârâ Çolakoğlu), İstanbul 1998, s.145.

²⁰ Konya Ovası Sulaması'nın en güzel sanat yapısı olan Beşşehir Regülatörü kesme taştan yapılmış olup, 42 m uzunluğundadır. 15 göz ve 14 kargir ayakta oluşmakta, ayakların üzerinde kemerler ve gözlerde hareketli kapaklar bulunmaktadır. Temelden 5 m yükseklikte döşemenin genişliği 9 m olup kapakları elle kumanda edilebilecek şekilde yapılmıştır. Mehmet Bildirici, *Tarihi Su Yapıları, Konya, Karaman, Niğde, Aksaray, Yalvaç, Side, Mut, Silifke*, Ankara 1994, s. 97.

alınmıştır²¹. Ancak Beyşehir Gölü suları bu kotun altına düştüğünde, regülatör kapakları açık bulursa dahi çaydan su akışı mümkün olmamaktadır²².

Beyşehir Çayı, gölden çıkınca takriben 1200 m kadar bir mesafede Kuzeyden gelen Sariöz Çayını da içine alırdı. Böylece Beyşehir Çayı akmasa dahi, Sariöz Çayı yaz-kış kurumadığından Konya Ovasına doğru akışına devam ederdi. Bu nedenle, Sariöz Çayı başta olmak üzere, Beyşehir Çayı'na karışan dereler vasıtasıyla dağlardan akan sular Suğla Gölü'ne kadar ulaşmaktaydı. Ancak Suğla Gölü'nde bulunan ve beslenme şartlarına göre subatan veya çıkan karakterli olan düdenlerden bazıları bol yağışlı devrelerde Suğla Gölü'nü beslemekte ise de Arvana gibi bazı düdenler tarafından da göl suları çekilmekte ve göl bir ovaya dönüşmekteydi²³. Düdenler tıkanıp ya da suları çekemediği zamanlarda ise Suğla Gölü'nden taşan sular, Bozkır tarafından gelen Çarşamba Çayı²⁴ ile birleşerek Konya ve Çumra Ovası'na doğru yayılırdı²⁵. Bu suların bir kısmı bazı mevsimlerde 60 km²lik bir alana yayılan Hotamış Bataklığı'na kadar uzanmaktaydı²⁶.

Beyşehir Gölü Havzası'nın hidrolojik ve meteorolojik verilerinden anlaşıldığına göre, yağış ve buharlaşmanın mevsim normallerinde olduğu dönemlerde göle giren ve çıkan sular dengede olduğu halde, yağışın azaldığı veya çok fazla artış gösterdiği aylarda göl suyu seviyesinde önemli oranlarda değişimler yaşanmaktadır. Böylece yağışların çoğunlukla kar şeklinde olduğu kış aylarında yaklaşık 651 km² olan göl yüzeyine doğrudan önemli ölçüde su girişi yaşanmaktadır. Diğer taraftan yağmurların arttığı bahar aylarında sıcakların etkisiyle

²¹ Göldeki maksimum işletme kotu 1125 m olduğundan 1125 m ile 1125,50 m kotları arasındaki su seviyesi taşkın hacmi hükmünü almıştır. Dolayısıyla göldeki su seviyesi 1125 m'yi geçtiğinde Beyşehir Gölü'nde taşkın hadiseleri yaşanmaktadır. Yazar, *Beyşehir Gölü*, s. 11-14; Biricik, *Beyşehir Gölü*, s.122-124.

²² Biricik, *Beyşehir Gölü*, s.131.

²³ Biricik, *Beyşehir Gölü*, s.127.

²⁴ Kaynağını Bozkır'ın batısındaki dağlardan alan Çarşamba Çayı, buradan batı yönünde akarak Çumra Ovası'na ulaşırdı. 1907-1914 yıllarında Beyşehir Gölü'nden Çumra'ya açılan sulama kanalına bağlanmıştır. Daha sonra üzerine Apa Barajı yapılmıştır. Bu çalışmalar sonucu ortalama debisi, 24 m³/sn'ye çıkarılan Çarşamba Çayı'nın fazlaları önceleri üç ayrı kanal aracılığıyla Hotamış ve Arap Çayırı bataklıklarıyla Karakaya Köyü yakınlarına akıtılmıştır. Bu boşaltma kanalları yetersiz kalınca fazla suların Tuz Gölü'ne akıtılması planlanmış ve bu amaçla bir kanal açılmıştır. Yurt Ansiklopedisi, *Konya Maddesi*, s. 5100.

²⁵ Hikmet Turhan Dağlıoğlu, "Isparta Vilâyeti Göllerinden Beyşehir Gölü", *Ün*, X, 112-113, Temmuz-Ağustos Isparta 1943, s. 1373; Genel Kurmay Başkanlığı Coğrafya Encümeni, *Orta Anadolu ve Göller Havzası Coğrafyası, Tabii, Ziraî, Beşerî, Baytarî*, VI, Ankara 1937, s. 95; Reşat İzbirak, *Türkiye I*, İstanbul 1996, s.149.

²⁶ Beyşehir Gölü'nün Konya Ovası'na dağılması XVI. yüzyıl Karaman Vilâyeti kanunlarında "İcmâl-i der-beyân-ı suğlahâ-yı vilâyet-i Karaman" başlığı altında şu şekilde ifade edilmektedir. "Kaza-i Seydişehri Gölü ayağından bahar mevsiminde feyezân idüp ve akan su Çarşamba nâm mevzi'den Derelü nâm mahalle geldikde, oligelen âdet üzre bend bağlanup, bend bağlanmalık oldukda Belviran Kazâsı'ndan reaya kifayet-i kadri mertekler getürürler. Ve Konya Sahrâsı'ndan ve Çayeli'nden ve gayrıdan ırgadlar getirdilib bağlanan bendin cârî olan suyu Alemdâr'a uğrayup Suğla olur. Andan Kayseroğlanı Suğlalalarına varır ve andan Gödene Çukuru'na ve andan Karahöyük ve andan Alayer'e ve Virancık Suğlasına varır. Ve Andan Firuz'a varır ve andan Ortaviran Suğlasına varır ve andan Sırnık Suğlasına varır ve bu zikrolunan Suğlalar bu arkdan tamam olur. Ve mezkûr Suğla Alemdar'dan ayrılıp aher bend bağlanup Karkın üzerine gidüp ol aralarda perakende Suğlalar olduktan sonra Katır Gölü Suğlasına, Beş Kilise ve Kiçi Gölüne ve andan Samuk Suğlasına varır, andan İsmil ve Ağca Suğlaya varır. Bu Suğlalar tamam olduktan sonra Alemdar'dan geri âher bend tutulup Ilgın Suğlasına varır. Andan Balıklağu Suğlası olur. Seydişehri Gölü'nün suyu burada tamam olur. Ferit Uğur, "Eski Karaman Vilâyetine Ait Kanunlar", *Konya Mecmuası*, S.7, Konya 1937, s. 432-438; M. Akif Erdoğan, "Karaman Vilâyeti Kanunnâmeleri", *Ankara Üniversitesi OTAM*, S. 4, Ankara 1993, s. 490-491; Bayram Ürekli, Doğan Yörük, "Karaman Eyâletine Ait Bir Kânunnâme Süreti", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 8, Konya 2002, s. 352; Bu durum Osmanlı coğrafya eserlerinde "Beyşehir Gölü taşarak Karaviran (Suğla) Gölü'ne; Karaviran Gölü taşarak Konya Ovasına yayılır" şeklinde tasvir edilmiştir. Ali Saib, *Coğrafya-yı Mufassal*, İstanbul H. 1304/ M.1886, s. 1302; Ahmet Cemal, *Coğrafya-i Osmanî*, Mekteb-i Harbiye Matbaası, İstanbul H.1311/M.1893, s.153; Mehmed Celal, *Coğrafya-i Umumi*, C. II, Dersaadet H.1313/ M.1895, s. 63.

kısmen buharlaşma yaşansa da bu ısı artışı sebebiyle göl çevresindeki dağlarda bulunan karlar erimekte ve göle ciddi miktarlarda su girişi olmaktadır. Böylece hem mevsim yağışları hem de kış mevsiminin kar suları ile beslenen gölün su seviyesi yükselmektedir. Bu durumda göl suyu seviyesinde gerek mevsimlere ve gerekse yıllara göre çok değişiklik yaşanmaktadır. Bununla birlikte Beyşehir ve çevresinde en fazla yağışlar Aralık ve Ocak aylarında yaşanırken, göl seviyesinde en fazla yükselme dağlardaki karların erimesi nedeniyle Mayıs ayında gerçekleşmektedir. Neticede yıllara göre değişmekle birlikte göldeki su seviyesinin Mayıs ayı başlarında azami dereceye ulaştığı, bu dönemden itibaren yağışların azalması ve buharlaşmanın artması sebebiyle Ekim ayı sonuna kadar su seviyesinin asgari noktaya gerilediği söylenebilir²⁷. Dolayısıyla Beyşehir ve çevresinde yağışların bol olduğu yıllarda özellikle bahar aylarında Beyşehir Gölü'nde taşkın hadiseleri yaşanmakta ve sular Konya Ovası'na kadar yayılmaktadır²⁸.

Beyşehir Gölü çevresinde kurulan yerleşimler başta olmak üzere, bölgedeki pek çok yerleşimin ve arazinin gölden kaynaklanan taşkınlardan doğrudan etkilendiği anlaşılmaktadır. Osmanlı dönemine ait arşiv kaynaklarına göz atıldığında bu konuda bazı bilgilere ulaşılmaktadır. Bu konudaki en erken tarihli bilgilere göre, 1501 yılından 1504 yılına kadar aralıklarla yağın yağmurlar nedeniyle Beyşehir Gölü taşmış ve Konya Ovası'nı neredeyse bir denize çevirmiştir²⁹. XVII. yüzyılın ortalarında Sultan IV. Murat'ın Bağdat Seferi esnasında Beyşehir Gölü yine taşmıştır. Bunun üzerine Karaman Eyaleti'ne bir ferman gönderilerek, suyun sefer sırasında kullanılacak ve zahire nakledilecek olan güzergâhları da tehdit etmesi sebebiyle bir an evvel uygun bir mecraya aktırılması emredilmiştir³⁰. Bununla birlikte 1731 yılında Beyşehir Gölü'nün taşıdığı ve yine Konya Ovası'nı kapladığı anlaşılmaktadır. Bu tarihten itibaren uzun bir süre taşkın halinde bulunan Beyşehir Gölü, Konya-Karapınar yolunu kapladığından adı geçen menzildeki yollar su altında kalmış ve ulaşım sağlanamamıştır³¹.

XIX. yüzyıl gezginlerinden Charles Texier, taşkınlar nedeniyle Konya ovasının aldığı manzarayı şu şekilde anlatmaktadır: *“İsaurya dağlarının kuzey koluna yaslanan platoların yamacı kış sularına hiç akıntı olanağı sunmayan kapalı havza özellikli Konya Ovasına doğru yönelir. Kasaba yolu tutularak İsmil taraflarına gelinirken birçok dereден geçilir ki, bunların en önemlisi Perşembe suyudur. Bu derelerin çoğu yazın kurudur. Fakat karların erime mevsiminde dağlardan çok miktarda sular inerek*

²⁷ Muşmal, “Beyşehir”, s. 231.

²⁸ 1794–1796 yıllarında Konya'da güherçile üretimi ile meşgul olan kişiler Konya Ovası'nı su bastığı gerekçesiyle güherçile işleyemediklerini ve suyun çekilmesini beklemek zorunda olduklarını belirterek aflarını istemişlerdir. Ancak devletin bu konuda gönderdiği hükümde “Konya Ovası'nı suyun ancak kışın ve baharda su bastığını, Temmuz ve Ağustos aylarında ovada içmeye dahi su bulunmadığını” ifade etmiştir. Bkz. Yunus İnce, *Karaman Eyaleti'nde Güherçile Üretimi ve Nizamı (18. ve 19. Yüzyıllar)*, (SÜSBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2005, s.128.

²⁹ Hoca Sadeddin, *Tacüttevarih*, (Çev. İsmet Parmaksızoğlu), III. Ankara 1992, s. 347.

³⁰ “Konya Kadısına Hüküm ki; Hâlâ Beyşehir Gölü taşup Konya Sahrasını kaplayup hareketi Hümâyunumun vakti karib olmağla artlanması lâzım ve mühim olmağın her nice mümkünse mürur olunacak yolları ve nüzul olunacak mahalleri iktiza eder ise suyu bir canibe savub ve Konya caniblerinden zehayirlerin şimdi tayin olunacak menzillere nakil ve tahvil babında fermanı alışanım sadır olmuştur. Buyurdum ki, vusul buldukda bu babda sadır olan fermanı saadetim mucibince amel edeip dahi Konya sahrasına huruç eden suyu beher hal bir canibe akdup mürur ve ubur olunacak mahalleri muhkem artılup ve şimdi tayin olunan menzillere zahireyi tamamen nakil ve tahvil eddirdüp ihmal ve müsahaleden ziyade hazer bilcümle hizmeti mezbure uhdene havale olunup sana tefviz olunmuştur. Evvel baharda Üsküdar sahrasından hareketi hümâyunum kararı verilmiştir. Konya caniblerine varıldıkda mürur ve ubur ve nüzuldan ve saire hususunda müzayaka çekilmek ihtiali olmaya” BOA, Mühimme Defteri, Nr. 87, s.158; Ayrıca bkz. Mehmet Önder, “Dördüncü Murat Konya'da”, *Uluslararası Kuruluşunun 700. Yıldönümünde Bütün Yönleriyle Osmanlı Devleti Kongresi*, 07–09 Nisan 1999, *Bildiriler*, (Yay. Haz. Alaaddin Aköz, Bayram Ürekli, Ruhi Özcan), Konya 2000, s.45.

³¹ Konya Şer'îye Sicili (KŞS) Nr. 52, s. 262–1; BOA, C.NF, Nr. 2106, 6 R 1208/ 11 Kasım 1793 tarihli takrir. BOA, D.MKF, Nr. 29215 a; 1794–1796 yılları arasında da Konya Ovası sular altında kalmıştır. BOA, C. AS, Nr. 19188, Nr. 5374

ovaya toplanır ve gezginlerin Konya Gölü adını verdikleri büyük birikintiyi yapar. Gerçekten mevsimine göre Konya Ovası ya tamamen su basmış ya da sadece bir manda sürüsünü memnun edecek kadar ıslanmış haldedir. Büyük ağaçlarla çevrilmiş İsmil ve Çumra kasabaları bir miktar sabit halkı muhafaza etmişlerdir. Fakat bütün ova uçsuz bucaksız bir çayırkıktan başka bir şey ortaya koyamaz. Buraların serapları aldatici görüntülere sahnedir. Eskiler bu geniş memlekette şehir yapacak yer için etrafı su kaynakları çıkan bazı tepeleri içine alan bir nokta aramışlardır. Ancak Konya bu şartları bir arada toplar³².

Beşşehir Gölü'nde su seviyesi yükseldiğinde gölalanı genişlemekte ve bu nedenle birçok yerleşim sular altında kalmakta, daha önce ova görünümünde olan yerler bataklık veya su birikintisi haline dönüşmektedir³³. Böylece göl kıyısındaki yerleşimlerde yaşayanlar taşkınlardan doğrudan etkilenmektedir³⁴. Taşkınlar sebebiyle göl çevresindeki araziler de uzun süre sular altında kaldığından kullanılamamaktadır. Sadece ekili araziler değil aynı zamanda göl çevresindeki geniş çayırkıklar da böylece sular altında kalmaktaydı³⁵. Ekip dikilmeyen bu arazilerde XX. yüzyıl başlarına kadar at, öküz, inek ve özellikle manda beslendiği bilinmektedir³⁶. Dolayısıyla taşkın halinde bu tür çayırkıklar da kullanılmadığından hayvanların beslenmesi de temin edilememekteydi. Ayrıca göl çevresinde oluşan bataklıklarda sivrisinekler türemekte ve bu nedenle birçok bulaşıcı hastalık ahalinin sağlığını tehdit etmekteydi³⁷. Nitekim dönemin salnamelerinde bu bataklıklarda türeyen sivrisinekler sebebiyle bulaşıcı hastalıkların ortaya çıktığı ve göl çevresinde yaşayan insanlar arasında ölüm oranlarının artış gösterdiği ifade edilmektedir³⁸.

XIX. yüzyılda daha tehlikeli bir hale geldiği anlaşılan taşkınlardan muzdarip olan ahali tarafından, bu kötü duruma bir çözüm bulunması hususları zaman zaman merkeze

³² Charles Texier, *Küçük Asya, Coğrafyası, Tarih ve Arkeolojisi*, (Çev: Ali Suat), Yayınlayanlar: Kazım Yaşar Koprman, Musa Yıldız, C. III, Ankara 2002, s. 309.

³³ Hatta günümüzde dahi, göl suyunun yükselmesi ile Beşşehir Gölü'nün güneyinde yer alan ve göle doğru hafifçe eğimli olan Yeşildağ Ovası'nın kıyından yaklaşık 8 km'lik bir bölümü sular altında kalmaktadır. Biricik, *Beşşehir Gölü*, s.121.

³⁴ XVI. yüzyılda meydana gelen taşkınlar sebebiyle göl kenarında bulunan Zaviyecik (Zeyve), Milli ve Yarangümü köyleri ciddi ölçüde zarar görmüşlerdir. Hatta bu köylerde yaşayan ahalinin evleri de sular altında kaldığından adı geçen köy sakinleri köylerini boşaltmak zorunda kalmıştır. M. Akif Erdoğan, *Osmanlı Yönetimi'nde Beşşehir Sancağı*, İzmir 1998, s.115; İ. Hakkı Konyalı, Beşşehir Gölü çevresinde yapmış olduğu araştırmalara ve Beşşehir hakkındaki arşiv vesikalarına dayanarak Beşşehir ve çevresinde bulunan köylerin %50'sinin XVI. yüzyıldan sonra terk edildiğini ifade etmiştir. Konyalı, Beşşehir Gölü'nün kıyılarında önceden yarımada iken daha sonraları ada haline dönüşen bir mevkiye bulunan Gesi adındaki köyün sular altında kaldığını ve vesikalarda Beşşehir Gölü kıyılarında gösterilen Savcılar, Yaycılar, Zindansöğüt isimli yerleşimlerin de bu nedenle terkedilmiş olabileceğini ifade etmiştir. İbrahim Hakkı Konyalı, "Bir Hüccet İki Vakfiye", *VD*, VII, İstanbul 1968, s.102; İ. Hakkı Konyalı, Kâtip Çelebi'ye dayanarak 3-4 asır önce Beşşehir Gölü'nün iki ayrı göl halinde bulunduğunu ve sonradan göl sularının yükselmesi neticesinde göllerin birleştiğini ve böylece Yarangümü, Lağra, Hamzalı ve Saraycık köylerinin sular altında kaldığını söylemektedir. İbrahim Hakkı Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleriyle Beşşehir Tarihi*, (Haz. Ahmet Savran), Erzurum 1991, s.385.

³⁵ XVI. yüzyılda göl çevresinde bulunan Kaşaklı (Yeşildağ), Kısıfan, Hordu, Şehirköy, Yelten ve Zaviyecik çayırkıkları oldukça meşhurdur. Erdoğan, *Beşşehir*, s. 128.

³⁶ Hikmet Turhan, "Beşşehir Gölü", s. 1374; Bu manzarayı 1895 yılında gören Sarre, "Şehrin Batısındaki meyve bahçelerinden ve üzüm bağlarından geçtikten sonra gölün Güney kıyısı boyunca yol alındı. Bu yol dağlardan inen çaylar yüzünden bataklığa dönüşmüştü. Ve geçilmez durumdaydı. Koyun ve keçi sürüleri çayırda otlarken mandalar göl sularında yatmayı tercih ediyorlardı" şeklinde özetlemektedir. Sarre, *Küçük Asya Seyahati*, s.158.

³⁷ Dr. Nazmi, *Türkiye'nin Sıhhi-yi İctimaî Coğrafyası*, Ankara 1922, s.150-151; Bununla birlikte bataklıklar çevreye kötü bir koku yayarak tabiatı ve havayı da bozuyordu. Salmelerde bu durumla ilgili olarak "Gölün Batı kısımları, özellikle Karaağaç tarafları bataklık olduğundan 7-8 köy haricindeki bütün yerlerin havası kötüdür" denilmektedir. *H. 1310 (1892) Konya Vilâyeti Sâlnâmesi*, Defa 25, Konya Vilâyet Matbaası, 1310/1892, s. 328.

³⁸ *H 1332 Malî 1330 (1914) Konya Vilâyeti Sâlnâmesi*, İstanbul Babıâli Cihan Matbaası, 1330/1914, s. 353.

aktarılmaktaydı. Diğer taraftan yılın bazı aylarında Konya Ovası'nın büyük bir bölümünde ise ciddi kuraklıklar yaşanmakta, arazi sulanamadığı için ürün verimi çok düşmekte, hatta bazı yıllarda büyük kıtlık hadiseleri yaşanmaktaydı³⁹. İşte yukarıda kısaca değindiğimiz bütün bu durumlar, XIX. yüzyılın başlarında Konya'daki yöneticileri Beyşehir Gölü'nün Konya Ovası'na kadar taşan sularından yararlanma düşüncesine götürmüştür⁴⁰. Böylece Beyşehir Gölü sularının Konya Ovasına akıtılması suretiyle, göl ve çevresindeki taşkınların önlenmesi mümkün olacak, diğer taraftan, Konya Ovasının göle veya çöle dönen manzarası değiştirilerek, ovanın sulanması temin edilecektir.

Aslında Osmanlı Devleti'nin Beyşehir Gölü'nün sularından istifade etmek konusundaki düşüncesi oldukça eskidir. Beyşehir Gölü mukataası ile ilgili Osmanlı Arşivinde bulunan defterler, bu konuda bize bazı bilgiler vermektedir. Bu defterlerden Beyşehir Gölü'nden cereyan eden sudan faydalanılarak, bölgedeki zirai faaliyetlerin yürütüldüğü ve bunun bir düzene bağlanmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır⁴¹. Ancak Konya Ovasının sulanması amacıyla Beyşehir Gölü'nden yararlanılması fikrinin büyük bir proje haline dönüşmesi XIX. yüzyılda gerçekleşecektir.

Bugün yayımlanmış olan bazı kaynaklarda Konya Ovası Sulama projesinin ortaya çıkışı ile ilgili bazı bilgiler bulunmaktadır. Bu bilgilere göre, Sultan II. Selim'in Konya Valiliği zamanından beri, bu ovanın sulanması düşünülmüş ve bazı teşebbüsler yapılmıştır. Bu teşebbüslerden ilkinin, Çelik Mehmet Paşa'nın Konya Valiliği döneminde gerçekleşmiş olduğu ifade edilmektedir. Verilen bilgilere göre, Paşa, 1819 yılında Beyşehir ve Suğla gölleri ile Çarşamba Çayı'nı birbirine bağlayarak Konya Ovasını sulamaya çalışmış ancak başarılı olamamıştır⁴². Hikâyeye göre, iptidai bir suretle sulanan ova köylerine suyun hayat vereceğini müşahade eden Çelik Mehmet Paşa, devrin fen adamlarına Çumra Ovasına akmakta olan Çarşamba Çayı'nın mecrasını ve membalarını tetkik ettirmiştir. Bu tetkikler sonucunda, Karaviran (Suğla) Gölü'nün seviyesini yükselterek, Mavi Boğaz yoluyla Çarşamba Çayı'nın

³⁹ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Mehmet Yılmaz, "Konya ve Havalisinde 1303 (1887) Kıtlığı ve Alınan Bazı Tedbirler", *İpek Yolu, Konya 1, Özel Sayı*, Konya 1998, s.135; Kireli Kazası Selki Köyü'nde 1887-1888 yıllarında yaşanan kıtlık hadisesinde tohumluk bile bulunamadığından ancak 30 dönüm toprak ekilebilmiştir. Oysa Selki Köyü'nde 1844 yılında ekili arazi miktarı 1725 dönüm, nadasa bırakılan arazi miktarı 2109 dönüm, toplam arazi miktarı ise 3834 dönümdür. Bu durum 1887 yılında bölgede yaşanan kıtlık hadisesinde tohum bulunamadığından köy topraklarının ancak %1,7'sinin ekilebildiğini göstermektedir. Y.PRK, AZJ, 13/15 5 Ş 1305, 17 Nisan 1888.

⁴⁰ İstanbul Üniversitesi Arkeoloji Bölümünden bazı hoca ve öğrencilerin Konya'ya yaptıkları 20 Mayıs 1952 tarihli geziye ait notlardan oluşan bir yazı dizisinde, Alibeyhüyüğü Köyü'nde köylülerin, Hüyük'ün hikâyesini anlatırken, "Karamanoğlu Ali Bey'in Konya ovasını su basarsa üzerinde ikamet edilsin diye bu toprağı yığdırdığını rivayet ederler. Hatta alanın yükselmesi için hane başına toprak salındığını ve bu* salmalalara ait kâğıtların halen mevcut olduğunu de söylemişlerdir". Denilmektedir. M.Zeki Oral, "İzorya ve Pisidyada bir Seyahat II", *Amıt Dergisi*, Yıl: 2 Mart-Nisan 1957, S 20-21, Konya 1957, s. 28-32.

⁴¹ BOA, MAD, Nr. 716; Nr. 9592, Nr. 10291.

⁴² Çelik Mehmet Paşa'nın bu girişimi ile ilgili kaynaklarda çok çeşitli tarihler zikredilmektedir. Bazı kaynaklarda Paşa'nın bu girişimi 1876, bazı kaynaklarda 1816 veya 1819 olarak ifade edilmektedir. Yavuz, *Beyşehir*, s. 81; M.Sabri Doğan, "Konya'nın Su İle İlgili Efsaneleri", *İpek Yolu, Konya Kitabı V, Özel Sayı*, (Editör: Yusuf Küçükdağ), Konya 2002, s.89-96; ; Ali Altıntaş, "Konya-Çumra Ovasının Sulanmasının Tarihçesi ve Kuru Kafa Mehmet Efendi", *I. Uluslar arası Çatalhöyük'ten Günümüze Çumra Kongresi, Bildiriler*, "15-16 Eylül 2000, s. 151; Bildirici, *Konya*, s. 89; Ancak Konya Valisi olarak görev yapan Çelik Mehmet Paşa bahsedilen tarihlerde yaşamamıştır. Çelik Mehmet Paşa'nın ailesi ve hayatı hakkında detaylı bilgi bulunmamakla birlikte, görevleri ve ölüm tarihi hakkında bilgiler elde edilebilmektedir. Buna göre, ilki Ekim 1745 (1 yıl), ikincisi Eylül 1761'de (1 yıl) ve üçüncüsü Temmuz 1764 tarihlerinde (1 yıl) olmak üzere üç defa Konya Valiliği'ne atanmıştır. Konya Valisi olarak görev yaparken Haziran 1765'de Adana Valiliği'ne atanmış, ancak Adana'ya hareketinden önce Konya'da vefat etmiştir. 1765 yılında vefat eden Çelik Mehmet Paşa Şems Mezarlığına defnedilmiş, daha sonra mezar taşı 1814 yılında vefat eden oğlu İbrahim Bey'in mezar taşı ile birlikte Konya Müzesi'ne kaldırılmıştır. Çelik Mehmet Paşa hakkında geniş bilgi için bkz. Bayram Ürekli, Alpay Bizbirlik, "Karaman Valisi Çelik Mehmet Paşa'nın Terekesi", *S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 1, Konya 1994, s. 175-220.

beslenmesi düşünülmüştür. Bu maksatla göldeki düdenlerin kapatılmasıyla gölün sularının artacağı kanaati oluşmuş ve düdenlerin kapatılmasına karar verilmiştir. Hikâyeye göre Çelik Mehmet Paşa, Arvana ve Mahmut Hoca düdenleri başta olmak üzere göldeki düdenlerin birçoğunu kapattırılmıştır⁴³. Ancak düdenler kapatılmasına rağmen, Suğla Gölü'nün su seviyesi Balıkova Boğazı'ndan Konya Ovasına su verecek ölçekte yükseltilememiş ve yapılan çalışmalardan herhangi bir sonuç alınamamıştır. Sonuçta, Suğla Gölü sulama için yetersiz kalmış, düdenler kapatıldığı için göl sahasında biriken sular çekilmemiş ve ova bataklık haline dönüşmüştür. Bu kötü durum nedeniyle, sular çekildiği zamanlarda göl sahasında ziraat yapan çevre köylülerin talebi üzerine 1871 yılında Vali İzzet Paşa tarafından bataklık önlemek maksadıyla düdenler açılmaya başlanmıştır.

Çelik Mehmet Paşa'nın bu girişimi ile ilgili şimdilik Osmanlı Arşivi'nde herhangi bir bilgi bulunamamıştır. Gerek arşiv belgeleri ve gerekse Paşa ile ilgili yapılmış olan çalışmalardan 3 veya 4 defa Konya'da valilik yapan Çelik Mehmet Paşa'nın 1765 yılında öldüğü anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, Çelik Mehmet Paşa'nın böyle bir girişimde bulunduğu düşünülse dahi hikâyelerde bahsi geçen tarih de bir hata olduğu söylenebilir. Bununla birlikte Çelik Mehmet Paşa'nın valiliği dönemlerinde gerçekleştirdiği bazı uygulamalar ve faaliyetler göz önüne alındığında, Suğla Gölü'nün düdenlerinin kapatılması ve ovanın sulanmak istenmesi ile ilgili hikâye akla yatkın görünmektedir. Zira 2002 yılında Londra'da yapılan Ciepo toplantısında Özer Ergenç tarafından sunulan "Mültezim Pascha" isimli tebliğde dile getirilmiş ve ayrıca aynı yazar tarafından *Kebikeç* dergisinin 23. sayısında yayımlanan bir makalede ele alınmış olan Çelik Mehmet Paşa'nın tarımla ilgili uygulamaları bizi bu düşünceye sevk etmektedir. Bu çalışmalara göre, Çelik Mehmet Paşa, valise bulunduğu eyaletleri iltizam usulüyle yönetimine almakta ve bu eyaletlerde bazı tarımsal uygulamalar yürütülmektedir. Konya Şer'iyeye Sicillerinde kayıtlı olan belgelere göre Paşa, valiliği döneminde Beyşehir Sancağı'na bağlı, Afşar, Kurt, Ulu Homa ve Kiçi Homa köylerinde yaşayan Çiftçilerle ortaklaşa hareket etmektedir. Nitekim taraflardan birisi olan vezir, bahsi geçen bölgelerde toprağın işlenmesi, tarım aleti, hayvan ve tohum tedarikini üstlenmekte ve bunların karşılığında köylüler, tasarruflarındaki toprakları işleyerek ürün aldıktan sonra, ürünün anlaşma sağlanmış olan kısmını Paşa'ya teslim etmektedirler. Bu durum yazar tarafından, tımar sisteminin çözümlenmesinin de yarattığı kolaylıklarla bazı toprakların zenginlerin ellerinde toplanmasına, yeni bir toprak mülkiyeti türünün oluşmasına ve toprağın ticarileşerek "Çiftlik" olgusunun oluşmasına dair örnekler olarak yorumlanmaktadır⁴⁴. Gerçekten Çelik Mehmet Paşa'nın terekesinde ortaya çıkan borç alacak ilişkileri ile terekesinin zenginliği benzer faaliyetleri yaygın olarak yaptığını gösterir niteliktedir⁴⁵. Buradan hareketle, Beyşehir ve çevresinde çiftlik tarzında faaliyetler gösteren Çelik Mehmet Paşa'nın bölgede tarımsal verimliliği artıracak olan

⁴³ Başka bir kaynakta düdenlerin kapatılması hikâyesi hakkında şu bilgiler verilmektedir. "Yapağı balyaları katranla bulanarak, düdenin ağzına bırakılmış. Bilahare bu malumata vukuf peyda edenler umumi harp sırasında düdenin ağzını açmaya teşebbüs etmişler. Bin müşkülle açılmış. Su düdenden akıp gitmiş. Saha boşalınca yüzseksenbin dönümlük bir suğla meydana gelmiş, balıklar kısmen tuzlanabilmiş ise de kısm-ı azamı civarındakilere terk-i vatan ettirecek derecede taaffün eylemiş. Suğla'nın ekilmesi için civar köylülere ilan verilmiş. Tohum, tarla bedava isteyen gelip eksin demişler. Halk hücum etmiş, o derecede bir yığınak olmuş ki, tevziine günler dar geliyormuş. Az zaman içinde gölün yerine zümrütten bir deniz meydana gelmiş. Bire yirmi dört mahsul alınmış. İstanbul'un işe müzayakasına bu Suğla'nın mahsulü, büyük bir medar-ı iftihar teşkil eylemiş". Turgut, "Suğlalara Dair", *Konya*, 18-19, Konya 1938, s.1097-1100.

⁴⁴ Özer Ergenç, XVIII. Yüzyılda Osmanlı Anadolu'sunda Tarım Üretiminde Yeni Boyutlar: Muzâra'â ve Muâb'a Sözleşmeleri", *Kebikeç*, S. 23, Ankara 2007, s. 129-139.

⁴⁵ Ürekli, Bizbirlik, "Çelik Mehmet Paşa", s.178 vd.

sulama işiyle ilgilendiği ve bu çerçevede Suğla Gölü'ndeki düdenleri kapatarak, Konya Ovası'nın sulanmasında Suğla Gölü'nden yararlanmak konusunda teşebbüslerde bulunduğu konusundaki hikâyeler akla yatkın görünmektedir.

Sulama işiyle ilgili bir başka hikâye de bir köylü hakkındadır. Bu konudaki bilgilere göre 1880'li yıllarda, daha önce pek çok defa başarısızlığa uğrayan sulama işini üstlenen Hayıroğlu Köyü'nden Kurukafa Mehmed Efendi isimli bir köylü, Beyşehir Gölü'nden bir kanal açtırarak Konya Ovasını sulamayı planlamıştır. Hikâyeye göre, "H. 1290/M. 1873-74 yılındaki meşhur kıtlık yüzünden Konya Ovası'ndaki bütün çiftlik ve arazi sahiplerinin hayvanları ile birlikte dağlara çekildiklerini gören Kurukafa Mehmet Efendi⁴⁶, kuraklık felaketinin ancak ovanın sulanmasıyla önlebileceğini görmüş ve ovaya su getirmek için imkânlar aramaya başlamıştır. Mehmet Efendi, öncelikle, ova köylerinin önde gelen isimleriyle toplantılar tertip ederek, su altında kalan arazilerin bataklıktan kurtarılması ve kıraç arazilerin sulanması konularını görüşmüştür. Bu görüşmelerde, Alemdar yakınlarında Çarşamba Çayı'nın sağ, sol ve orta Çarşamba olarak üçe ayrıldığı noktada, Taşbent olarak adlandırılan bir taksim bendi inşa edilmesine, küçük çaplı sulama kanallarının açılmasına ve elde edilen suyun dağıtımının köylerin nüfus ve arazi oranlarına göre yapılmasına karar verilmiştir. Bunun üzerine Mehmet Efendi projeyi hayata geçirmek için suyun kaynağına doğru bir yolculuğa çıkar. Çarşamba Çayı'nı izleyerek suyun kaynağına ulaşır ve onun yetersiz olduğunu görür. Ancak bu yolculuğunda Çarşamba Çayı'nın Mavi Boğaz'da bir başka dere ile buluştuğunu öğrenir. Mavi Boğaz'ı izleyerek Suğla Gölü'ne, oradan da Beyşehir Gölü'ne ulaşır. Yolculuğunun sonunda sulamanın asıl kaynağına ulaşan Kurukafa Mehmet Efendi, burada Beyşehir Gölü'nün suyunu Konya Ovası'na ulaştırmanın yollarını düşünür. Göl sularını Konya ovasına akıtılabilmek için bir yol vardır: Beyşehir Çayı. Bu çay, Beyşehir Gölü'nün fazla sularını Suğla Gölü'ne götürmektedir. Kurukafa Mehmet Efendi Beyşehir Çayı'nı Mavi Boğaz'a bağlayacak yeni bir kanal açarak Beyşehir'den gelen suyun Suğla Gölü'ne dökülmeden ve böylece ziyan olmadan Konya Ovası'na indirilmesi gerektiğini, bunun için de bir iltisak kanalının lüzumlu olduğunu, ovanın kurtuluşunun bu bağlantı kanalından geçtiğini farketmiştir. Mehmet Efendi hemen köyüne dönerek, bu müjdeli haberi ve yapılması gerekenleri hemşehrilerine anlatır. Kuraklıkla mücadele etmeye çalışan yöre halkı, bu projeye büyük destek vererek hep birlikte hareket etme kararı alırlar. Bir an önce çalışmalara başlanması için kağnılar, at arabaları yüklenir ve yolculuk başlar. Kısa bir süre sonra Kurukafa'nın gösterdiği noktadan itibaren bin kadar köylü ile kanal açma çalışmaları başlatılır ve uzun uğraşlar sonucunda Beyşehir Gölü'nün Mavi Boğaz'a bağlanması gerçekleştirilir. Açılışa Konya eşrafı davet edilir ve törenle su açılır. Ancak ilkel tekniklerle inşaa edilen kanal, Karaviran civarında suyu taşıyamayarak tahrip olur. Aylarca verilen büyük emek bir anda yok olması üzerine herkeste büyük bir ümitsizlik ortaya çıkar. Köylüler karamsarlık içinde köylerine dönerler"

Hikâyenin bundan sonraki kısmıyla ilgili ise iki rivayet bulunmaktadır. Rivayetlerden ilkinde göre; 1898 ile 1902 yılları arasında Konya'da valilik yapan Avlonyalı Ferit Paşa, vilayet dâhilindeki köy ve kazaları teftişe çıktığında kanal kazmaya çalışan köylüleri görür ve ne yaptıklarını sorar. Köylülerin başında bulunan Kurukafa Mehmet Efendi, "Kanal kazıyoruz." cevabını vermiştir. Ferit Paşa, bunun üzerine "Kanal kazıp da ne yapacaksınız" der, Ferit Paşa'nın sorusuna Kurukafa "Memleketimize su götüreceğiz, kıraç arazilerimizi sulayacağız". Diye cevap verir. Ferit Paşa, "İyi de bu kanalı açmaya sizin ömrünüz yeter mi? deyince,

⁴⁶ Kuru Mehmet Efendi hakkında bilgi için bkz. M. Ekin, "Kurukafa Kimdir?", *Konya*, Halkevi Aylık Kültür Dergisi, S. 51, Konya 1943, s.14-16; Altıntaş, "Konya", s.149-168.

Kurukafa, torununu göstererek o meşhur sözünü söylemiştir. “Bizim ki yetmezse şu sabininki yeter”.

İşte köylüleri organize ederek ovaya su getirmek amacıyla kanal kazmaya çalışan Kurukafa Mehmet’in bu hikâyesi, o günkü Konya Valisi Avlonyalı Ferit Paşa’yı çok etkiler. Ferit Paşa, Konya Valiliği’nden sonra 1903 yılında sadrazam olduğunda, kafasında hep Kurukafa Mehmet’in hikâyesi vardır. İşte o tarihlerde Haydarpaşa-Bağdat demiryolu hattının Eskişehir-Bağdat arasındaki kısmının yapımına talip olan Almanlarla yapılan demiryolu anlaşmasına bir şart ekler. O da Kurukafa Mehmet’in kafasındaki kanalın açılması şartıdır”.

İkinci rivayete göre ise, Kurukafa Mehmet Efendi, köylülerin geriye dönmesinden ve büyük ümitler beslediği projenin yarım kalmasından büyük bir üzüntü duyar ve bir süre (1898) sonra kahrından vefat eder. Kurukafa Mehmet Efendi’nin vefatından kısa bir süre sonra, vali olan Ferit Paşa’nın, Çayırbağı’ndan Konya’ya içme suyu getirmesi üzerine, onun memleket işleriyle yakından ilgilendiğini gören, Kurukafa Mehmet Efendi’nin oğlu Ali, Hayıroğlu Köyü’nden Nurullah oğlu Hasan Ağa’yı da yanına alarak, Ferit Paşa’ya babasının başlatmış olduğu projeyi arz eder ve konuya ilişkin destek ister. Ferit Paşa konuya ilgisiz kalmaz ve Beyşehir, Seydişehir ve Bozkır kazalarına yapmış olduğu seyahat sırasında arazide yapmış olduğu araştırmalar sonucunda Mehmet Efendi’nin çalışmalarının uygulanabilir ve fevkalade bir proje olduğunu görür, daha sonra Ali Efendi ile Hasan Ağa’yı çağırarak, babalarının ne kadar emek sarfettiğini bizzat gördüğünü, bu işin çok mühim ve yerinde olduğunu ve kendisinin bu iş için çalışacağını söyleyerek, Konya Ovası sulamasını gerçekleştirme vaadinde bulunur. Çok geçmeden sadrazam olan Ferit Paşa, kendisini ziyaret eden Ali Efendi ve Hasan Ağa’ya sulama projesiyle artık sadrazam sıfatıyla meşgul olacağına ve Konya ovasını kuraklıktan kurtaracağına dair söz verir.⁴⁷

Konya Ovası Sulama Projesi’nin ortaya çıkışı ile ilgili yukarıda yer verdiğimiz hikâyelerin Osmanlı Arşivleri’ndeki karşılıklarını bulmak amacıyla, kataloglarda taramalar yapılmış ve bu hikâyelere dair herhangi bir bilgi ve belgeye ulaşılamamıştır. Ancak projenin ortaya çıkışı ile ilgili başka bilgilere ulaşılmıştır. Arşivde yaptığımız taramalarda elde ettiğimiz vesikalara göre Konya Ovası Sulaması fikri, bir proje halinde, ilk defa Bozkır ve Seydişehir çevresindeki köylerin ahalileri ile Konya ileri gelenlerinin verdiği dilekçeler neticesinde düzenlenen ve Konya Vilâyeti tarafından İstanbul’a gönderilen mazbatalarda gündeme taşınmıştır⁴⁸. Söz konusu proje 1853, 1866 ve 1880 yıllarında düzenlenen mazbatalar ve layihalarda yeniden dile getirilmiştir⁴⁹.

Bozkır ve Seydişehir Köylüleri Konya Ovası sulama projesinin hayata geçirilmesinin önemini yazdıkları raporlarda şöyle dile getirmişlerdir. “Konya Sancağı’na bağlı Beyşehir Kazası sınırları dâhilinde bulunan Beyşehir Gölü’nden bir çay vasıtasıyla akan sular Karaviran (Suğla) Gölü’nde toplanmaktadır. Ancak, Karaviran Gölü’nün havzası yeterli olmadığından taşan sular çevrede bulunan araziye istila etmektedir. Bu nedenle verimli tarım arazileri kullanılamamakta ve ahali ziraattan mahrum kalmaktadır. Ayrıca arazilerin bataklıkla

⁴⁷“Bir Zamanlar DSİ”, *Su Dünyası Dergisi*, S.15, Ekim 2004; Altıntaş, “Konya”, s. 153; Bildirici, *Konya*, s. 89.

⁴⁸ Konya ve çevresindeki su kaynaklarıyla ilk defa ilgilenenlerden birisi, meşhur Alman mühendislerinden Antuvan Rati olarak gösterilmektedir. 1840’lı yılların sonunda ticaret maksadıyla Konya’ya gelen ve birkaç yıl bu bölgede kalan Rati, vilayet dâhilindeki göller ile bazı madenler hakkında keşif ve incelemeler yapmıştır. Mühendis Rati, bu keşifleri sırasında Karaviran Gölü’ndeki suların Konya Ovası’na aktılması üzerinde ısrarla durmuştur. Güler Yarcı, “Beyşehir Gölü’nden Su Getirilerek Konya Ovasını Sulama Projesi ve Finansmanı”, *Su Medeniyeti Sempozyumu*, Konya Büyükşehir Belediyesi Koski Genel Müdürlüğü, Bildiriler Kitabı, Konya 2010, s. 257.

⁴⁹ Bkz. Hüseyin Muşmal, “Konya Vilâyeti’nin Islahı ve İmarı Hakkında 9 Eylül 1880 Tarihli Bir Lâyiha”, *S.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, S.17, Konya 2006.

dönüşmesi sebebiyle de çevrenin havası bozulmaktadır. Beyşehir ve Karaviran Gölü sularının suya şiddetle muhtaç olan Konya Ovasına akıtılması halinde hem Karaviran Gölü çevresinde bulunan araziler bataklıktan kurtulacak, hem de Konya Ovası arazisi ölçülü bir şekilde suya kavuşacaktır. Böylece verimi artacak olan arazilerden elde edilecek öşür gelirleri hazineye büyük faydalar sağlayacak ve bu gelirler, projenin maliyetini fazlasıyla karşılayacaktır⁵⁰. Hem devletçe hem de memleketçe pek çok hayra vesile olacak olan projenin ertelenmesi ise büyük bir kayıp olacaktır. Bu nedenle kış gelmeden ve Beyşehir Gölü taşmadan önce, bir an evvel kanalların yapılması ve arazinin sudan kurtarılması için bir mühendis gönderilmesi gerekmektedir⁵¹.

Konya Vilayeti'nden yapılan bu müracaatlardan hemen sonra, 1854 yılında Konya Ovası'nın sulanması için gereken projenin nasıl yapılacağına tespiti amacıyla mühendisler görevlendirilmesine karar verilmiştir. Bunun için bölgede inceleme, tespit ve teşhis yapmak amacıyla Mühendishane-i Berr-i Hümayûn kul ağalarından Yusuf Hüsnü Bey görevlendirilmiştir⁵². Yusuf Hüsnü Bey tarafından 1854 yılından itibaren yapılan ilk incelemeler sonucunda Beyşehir Gölü'nden cereyan eden suyun kanallar oluşturularak, Konya Ovasına akıtılması için öncelikle, Beyşehir Çayı'nın çıkış yaptığı yere duvar ve kapı inşası yapılması ve bu çerçevede Karaviran Gölü'nün mecrasının değiştirilmesi düşünülmüştür⁵³. Bunun üzerine Yusuf Hüsnü Bey'in bölgede yaptığı incelemeler sonucunda proje çalışmalarına ilgili harita ve raporlar hazırlanmış⁵⁴ ve bu raporlarda bölgede yapılan ilk keşifler sonucunda Seydişehir Gölü'nün Konya Ovası'na akıtılmasının kolay olduğunun anlaşıldığını müjdelemiştir⁵⁵. Bunun üzerine Yusuf Hüsnü Bey'in ilk incelemelerinin sonunda sunduğu rapor doğrultusunda projenin hayata geçirilmesi için gerekli görevlendirmelerin yapılmasına karar verilmiştir⁵⁶.

⁵⁰ Ahalinin verdiği mazbatalarda, Karaviran Gölü sularının taşması neticesinde su altında kalan arazi projenin hayat geçirilmesi neticesinde kurutulup, ziraata açılırsa bu bölgedeki araziden bir kile tohuma 30-40 misli hâsılât alınacağı böylece Karaviran Gölü civarında yaklaşık 40.000 dönüm araziden yılda 200.000 kese akçe gelir elde edileceği ve bundan da 10.000 kese akçe öşür sağlanacağı ifade edilmiştir.

⁵¹ Konya Vilayet meclisinden tanzim olunan ve Sadrazamlığa sunulmuş olan mazbatada; Konya eşrafının verdiği mahzar ile Bozkır Kazası Akkilise, Yalılıyük ve Seydişehir Kazası Karaviran köyleri halkının mahzarları doğrultusunda hazırlanan kaza mazbatalarından bildirildiği şekliyle: Karaviran (Suğla) Gölü'nün suyu tamamen çekildiği ve gölün çekilmesiyle birlikte ortaya çıkan arazinin takriben bir milyon dönüm olduğu, her bir dönümü 500 kuruşdan fazla olursa da, dönümü 100 kuruşa satılsa bile arazinin 200.000 kese akçe gelir getireceği ve bu arazide asgari 2.000 kese akçe öşür alınacağı ve istekli ahaliye ziraat ettirildiğinde ise senevî icarının 10.000 kese akçeye ulaşmasının anlaşıldığı belirtilmiştir. Rivayete göre, Suğla arazisinde her dönüme 1 kile tohum atılsa bile 30-40 kat hâsılât alındığı, bundan dolayı Karaviran Gölü civarında yaklaşık 40.000 dönüm araziden yılda 200.000 kese akçe gelir elde edildiği ve bundan da 10.000 kese akçe öşür sağlanmaktadır. Fakat arazinin Beyşehir Gölü'nden akan su sebebiyle çoğu zamanlarda kullanılmadığı ve sudan tahliye edilmesi için Beyşehir Gölü ayağına kanal inşa edilerek, suyun doğrudan Konya Ovası'na akıtılması halinde, hem Suğla arazisinin sudan kurtarılacağı, hem de suya şiddetle ihtiyacı olan Konya Ovası'nın sulanacağı bildirilmiştir. Böylece, Suğla arazisi sudan kurulacak, Konya Ovası arazisi de ihya olup hâsılâtı artacaktır. Bunun için bir an evvel kış gelmeden ve Beyşehir Gölü kabarmadan önce kanalların yapılması ve arazinin sudan kurtarılması için bir mühendis gönderilmesi gerekmektedir. Bu mesele ile ne kadar fazla ilgilenilir ise o kadar menfaat elde edileceği, Beyşehir Gölü'nün ağzına yapılacak olan bentlere ve diğer çalışmalara 30 gün içerisinde başlanılmazsa Sonbahar mevsiminin sona ermesinden sonra, gölden taşacak olan suların ovayı istila edeceği ve arazinin uzun süre boş kalması ve kullanılamaz hale gelmesi nedeniyle, ahalinin zarar göreceği ve Hazinesinin de büyük gelirlerden mahrum kalacağı da ısrarla vurgulanmıştır. BOA, A.MKT. Nr. 141/50, 27 Za 1269/ 1 Eylül 1853.

⁵² BOA, A.MKT. UM, Nr. 185/35, 19 C 71- 9 Mart 1855.

⁵³ BOA, A.MKT. NZD, Nr. 153/91, 22/L /1271, 8 Temmuz 1855.

⁵⁴ BOA, A.MKT. NZD, Nr. 145/ 94, 07/Ş /1271, 25 Nisan 1855.

⁵⁵ BOA, A.MKT. UM, Nr. 530/1, 02/B /1278.

⁵⁶ BOA, İ.MVL. Nr. 293/11794, 28/Ra/1270, 28 Aralık 1853.

Ancak Yusuf Hüsnü Bey tarafından yapılan bu ilk girişimlerden herhangi bir sonuç alınamamış ve bu dönemde projeye ilgili önemli bir gelişme kaydedilememiştir.

XIX. yüzyılın ikinci yarısına girildiğinde Konya ve çevresindeki nüfus artışları, bölgede yaşanan kıtlıklar ve dışardan gelen göçlerin artışı ile birlikte, Konya Ovası'nın sulanması fikri gittikçe önem kazanmıştır. Özellikle Kırım Savaşı'ndan sonra Konya Vilayeti'ne gönderilen muhacirlerin iskân edilme meseleleri ve ortaya çıkan ihtiyaçları nedeniyle Konya Ovası Sulama Projesi yeniden ve daha ciddi bir şekilde gündeme gelmeye başlamıştır. Nitekim bu tarihlerde dönemin Muhacir Komisyonu Reisi olan Hafız Paşa⁵⁷, muhacirlerin yerleştirilmesi hususunda inceleme yapmak amacıyla bölgeye yaptığı ziyaret sonrasında sunduğu 5 maddelik layihanın 3. bendinde, Beyşehir Gölü sularının Konya Ovası'na aktılmasının faydalı ve zaruri bir iş olduğu, bunun yapılabilmesi için mevki ve masraflarının keşfinin yapılması gerektiği, arazinin verimliliği göz önüne alınarak, göl sularının Konya Ovası'na ulaşması halinde muhacirlerinin ihtiyaçlarının tamamıyla karşılanabileceği üzerinde durmuştur. Diğer taraftan Konya Ovası'na akıtılması kararlaştırılan suyun akıtılacağı menzilde bulunan arazinin mamur olacağı, böylece arazi kıymetinin bir kaç katına çıkacağı ve zirai üretimden daha fazla gelir elde edileceği de ifade edilmiştir. Ayrıca Hafız Paşa, Meclis-i Meâbir tarafından bir mühendis gönderilerek, Beyşehir Gölü'nde keşif yaptırılmasını da istemiştir. Hafız Paşa'nın raporunu sunmasından kısa süre sonra Ticaret Nezareti'ne gönderilen bir emirle Beyşehir Gölü'nün Konya Ovası'na akıtılmasının kolaylıkla mümkün olacağına yapılan tedkikler neticesinde anlaşıldığı ve bölgede yapılacak keşifler için Hafız Paşa'nın refakatine bir mühendis tayin edilmesinin gerektiği beyan edilmiştir. Nitekim çok geçmeden Konya Vilayeti'ne gönderilen bir emirle Beyşehir Gölü'nün Konya Ovası'na akıtılmasının çok faydalı bir iş olacağından, keşif yapmak amacıyla bir mühendis gönderilmesi hususunun Ticaret Nezareti'ne havale edildiği belirtilmiş ve projenin gerçekleştirilmesi için gereken tedbirlerin alınması istenmiştir⁵⁸.

Hafız Paşa'nın Muhacir Komisyonu başkanı olarak görev yaptığı bu dönemlerde de proje hakkında önemli bir gelişme kaydedilmediği anlaşılmaktadır. Nitekim daha sonraki tarihlerde Konya Vilayeti'nden İstanbul'a gönderilen mazbatalarda, Konya Ovası Sulaması gerçekleştirildiğinde elde edilecek gelirin, bunun için yapılmış olan masrafları, bir sene içerisinde karşılayacağı, projeye başlanması için bir komisyon teşkil edilmesi gerektiği, bununla birlikte gönderilen mühendislerin yeterli olmadığı ve vilayette görev yapan mühendislerle ilave olarak bir mühendisin daha gönderilmesinin uygun olacağı ifade edilmiştir. Vilayet yetkilileri, daha önce vilayete gönderilen başmühendis Tahir Efendi ile yardımcısı Abdi Efendi'nin vilayet yollarının keşfi ile meşgul olduğu, hâlbuki Konya Ovası Sulama Projesi'nin bir an evvel keşfinin ve haritalarının yapılması gerektiği bu nedenle mevcut mühendislerin hem zikrolunan yollara ve hemde proje çalışmaları için kâfi olamayacakları cihetle bir mühendisin daha tayini gerektiğini belirtmişlerdir⁵⁹.

İstanbul'dan gönderilen 7 Nisan 1866 tarihli cevapta bu konudaki talebin değerlendirilerek, gereken mühendisin tayin edildiği, bunun için, masrafları hazine tarafından karşılanmak üzere, bindörtüüz kuruş harcırah ve memuriyetine başladığı tarihinden itibaren

⁵⁷ Kırım'ın kaybedilmesinden sonra, göçmenlerin artışı üzerine 1860 yılında eski Trabzon valisi Hafız paşa'nın Başkanlığında, muhacirlerle ilgili her türlü işleri yürütmekle görevli bir Muhacirîn Komisyonu'nun kurulması kararlaştırılmıştır. Muhacir Komisyonu Reisi Hafız Paşa'nın Konya Vilayeti'ndeki faaliyetleri için bkz. Mehmet Yılmaz, *Konya Vilayeti'nde Muhacir Yerleşmeleri 1854-1914*, (SÜSBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya 1996, s.13.

⁵⁸ BOA, A.MKT. MVL. Nr. 146/84, 25 Ca 1278-28 Kasım 1861; A.MKT. MVL, Nr. 139/20, 5 B 1278/7 OCAK 1862; A.MKT. MHM, Nr. 220/91, 20 Za 1277/30 Mayıs 1861; A.MKT. MHM, Nr. 226/27, 8 M 1278-16 Temmuz 1861; A.MKT. UM, Nr. 530/1, 02/B /1278- 3 OCAK 1862; A.MKT. MVL. Nr. 146/31, 13 Za 1278-12 Mayıs 1862; Yarcı, "Beyşehir", s. 258.

⁵⁹ BOA, A.MKT. MHM, Nr, 353/45 Lef 7.

binbeşyüz kuruş maaş verilmek üzere 1. Ordu-yu Hümâyûn Topçu Alayı'nın 2. Taburu 1. Bölüğü Yüzbaşısı Hadi Efendi'nin gönderilmesine karar verildiği bildirilmiştir. Ayrıca Proje çalışmalarının yürütmek için bir kumpanya teşkil edilmesi veya işin bir kumpanyaya ihalesi veyahud Hazine-i Celile hesabına icra kılınması şıklarından birinin tercih edilebilmesi için, öncelikle projenin maliyetinin tespit edilmesi gerektiği ve bunun için de Hadi Efendi'nin Konya'ya ulaşmasından sonra, yapacağı keşif ve incelemeleri sonucunda açılması gerekli kanal mahallerini ve yapılması gerekenleri rapor ederek, proje çalışmaları için gerekli haritalarının ve maliyet hesabına ait defterin bir an önce tanzim ettirilmesi istenmiştir⁶⁰.

Hadi Efendi'nin mühendis olarak Konya'ya tayin edilmesinden sonra, proje 5 Aralık 1866 tarihinde Konya'da oluşturulan bir ziraat komisyonunda yeniden gündeme getirilmiş ve bu komisyonda Konya Ovası'nın sulanması ve ziraat üretimin artırılması yolunda bazı kararlar alınmış ve bu kararlar merkeze sunulmuştur.⁶¹ Neticede proje hakkında yapılan araştırmalar sonrasında düzenlenen raporlar Şura-yı Devlete arz edilmiş, ancak merkez tarafından proje maliyetinin çok yüksek olduğu belirtilerek bir su mühendisi vasıtasıyla keşif yapılmasına karar verildiği bildirilmiştir. Ancak bu dönemlerde proje hakkında ciddi bir gelişme kaydedilememiştir.

1880 yılından önce yapılan bu ısrarlı müracaatlardan bir sonuç alınmayınca Konya Valiliği söz konusu projeyi 1880 yılında düzenlemiş olduğu ve İstanbul'a sunduğu bir lâyiha ile yeniden gündeme getirmiştir⁶². Vilayet yöneticileri 1880 yılında gönderdikleri layihada Konya Ovası Sulama Projesi hakkında bazı önerilerde bulunmuştur. Vilâyet yöneticilerine göre; *Konya Sancağına tâbi Beyşehir Kazası'nda, Beyşehri Gölü suları bazı yıllarda fazlasıyla taşarak Kraviran Gölü'nden Konya Ovası'na dökülüp, ziraat tatil edilmekte, suların yükselmesi nedeniyle Nefs-i Konya ve Sahrâ Nahiyesi köylerinin havası da sihhî bakımından bozulmaktadır. Mamafih Konya Ovası suya muhtaç olup, Karaviran Gölü'nden hark ve uygun mevkilere bentler inşâsıyla, Beyşehir Gölü suyunun Konya Ovası'na mu'tedil surette akıtılması mümkündür. Böylece hem Karaviran Gölü arazisi ziraat edilerek, hem de Konya Ovası arazi-yi mevrûası îtidâl derecesinde sulanmış, hava da müsbet yönde değişmiş olacaktır. Konya Ovasında mecrâ olmadığından suyun yükselmesine meydan verilmemek üzere, hususî mecra açılarak buradan kol kol cetveller geçirilmelidir. Bir takım yeni ziraat aletlerle bunların kullanılmasını tarif ve tefhîm için Almanya ve Belçika'dan bu hususta bilgili kimseler davet edilmelidir. Uygun mahallere orman yapılmalı, ağaç dikilmelidir. Suyun Karapınar ovasına ve diğer mahallere de akması için gerekli tedbirlerin alınmasına başlanırsa, açılacak ve kayıt altına alınacak arazinin harac, kıymet ve öşrü, hazine ve ahalinin fazlasıyla menfaatine olacaktır. Bu madde, defalarca düzenlenen harita ve raporlarla birlikte Şûrâ-yı Devlet'e arz edilmesine rağmen, icraat büyük masraflara muhtaç görüldüğünden, öncelikle su mühendisi tarafından gerekli mahallerin keşfettirileceği bildirildiği halde, keşif ertelenmiştir. Maslahatın ertelenmesi, devlet ve memleketce büyük bir mahrumiyete sebep olmaktadır*⁶³.

Konya Vilayeti tarafından gönderilen bu layihada, projenin gerçekleştirilmesi için ısrarlı talepler yapılmasına rağmen, XX. yüzyıl başlarına kadar bu konuda çeşitli sebeplerle önemli bir

⁶⁰ BOA, AMKT. MHM, Nr. 353/45 , lef 1- 12.

⁶¹ Ercüment Balcı, "1868 Tarihli Bir Bayındırlık Lâyihası: Konya-Silifke Yolunun Şoseye Çevrilmesi ve Bölgedeki Zeytin Ormanlarını İslah Projesi", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S. 150, Haziran 2004, İstanbul 2004, s. 110.

⁶² İngiliz Konsolosu Stewart da 1879 tarihli raporunda Beyşehir Gölü'nden Konya'ya bir kanal döşenerek Konya Ovası'na su getirilmesinin düşünüldüğünü ifade etmiştir. Stewart ayrıca 1874 yılında Konya'da yaşanan kuraklık ve kıtlık sebebiyle çok sayıda hayvan öldüğünü, çift öküzlerinin de ölmesi sebebiyle arazilerin ekilmediğini bildirmiştir. Musa Şaşmaz, "İngiliz Konsolosu Stewart'ın Konya Vilayetine Dair Genel Raporu (1879)", *S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 12, Konya 2002, s. 71.

⁶³ BOA, Y. PRK. UM. Nr. 3-30, Konya Vilâyetince hazırlanmış 1880 tarihli lâyiha, 3. Bent, s. 2.

gelişme kaydedilememiştir. Nitekim Konya Valisi Ferit Paşa, layihanın sunulduğu tarihten 20 yıl sonra, 1901 yılında Beyşehir, Seydişehir Bozkır, Karaman kazaları dolaşarak, vilayet dâhilinde yaptığı teftiş hakkında düzenlediği ve Mabeyn-i Hümayûn Baş Kitabetine gönderdiği raporunda, söz konusu projeyi yeniden gündeme getirmiştir⁶⁴.

Nihayet onun sadrazamlığı döneminde Konya Ovası Sulama Projesi'nin ihalesi gerçekleştirilmiştir. İhaleyi alan Anadolu-Osmanlı Demiryolu Şirketiyle⁶⁵ 10 Kasım 1907 tarihinde İstanbul'da bir sözleşme imzalanmış ve sözleşme 30 Nisan 1908 tarihinde Sultan Abdülhamit tarafından tasdik edilmiştir. 1908-1914 yılları arasında tamamlanan proje ile Beyşehir Gölü suları bir isale kanalıyla Konya Ovası'na nakledilerek üç esas kanal ile sulamaya verilmiştir⁶⁶. II. Merhale Sulama projesi ile daha geniş alanların sulanması için Beyşehir Gölü'nün asgari 1117,58 m ile azami 1123 m arasında çalıştırılması hedeflenmiştir. Ancak Beyşehir Gölü'nde asgari su seviyesinin 1117,58 m'ye düşürülmesi gölün 1/3'dan fazlasının yok olmasına zemin oluşturmuştur. Ancak bu süreçte Beyşehir Gölü'nün çevresel önemi dikkate alınarak 1992 yılından itibaren Konya-Çumra II. Merhale Projesi revize edilmiş, yapılan çalışmalar sonucu asgari su seviyesinin mevcut regülatör kotu olan 1121,03 m, azami seviyesinin ise 1125,50 m olması kararlaştırılmıştır⁶⁷. Beyşehir Gölü suları Konya-Çumra Sulaması'nın I. II. III. Merhalelerine ek olarak gölün batı ve kuzeybatısında yer alan Şarkıkaraağaç ve Yenişar Bademli projeleri kapsamında da kullanılmaktadır.

SONUÇ

Günümüzde çeşitli etapları ve ilave projelerle Türkiye Cumhuriyeti'nin de en önemli sulama projelerinden biri haline gelen Konya Ovası Sulama projesi, Osmanlı Devleti'nin ilk büyük sulama projelerinden birisidir.

Çalışmamızda proje fikrinin ortaya çıkış süreci ele alınmıştır. Bugün hala toplum hafızasında projenin gerçekleşmesi ile çok çeşitli hikâyeler bulunmaktadır. Bu hikâyeler incelendiğinde, söz konusu projenin büyük ve zor bir proje olduğu ve bölge insanı çok büyük önem taşıdığı rahatlıkla anlaşılabilir. Seydişehir, Bozkır ve Beyşehir köylülerinin yaşamış oldukları sıkıntıların, kıtlıkların ve sel baskınlarının sonucunda ortaya çıkan ve tarım ve hayvancılık faaliyetlerini istedikleri düzeyde yürütememelerinin bir sonucu olarak gündeme getirdikleri proje çeşitli zorluklar nedeniyle uzun süre hayata geçirilememiştir. Proje çalışmalarının neredeyse bir asırlık bir zaman dilimine yayılması, büyük bir hayal haline gelen

⁶⁴ Ferit Paşa raporunda projeye ilgili olarak aşağıdaki bilgiyi vermiştir: Seydişehir civarında bulunan Karaviran Gölü'nden Konya Ovasına doğru vaktiyle ahalinin açtığı cedvel kapandığından, mezkûr cedvelin küşadı ve gölden gelecek su ile Konya ovasının iskası lüzumuna mebni oraya bir heyet-i fenniye gönderilmişdi. Mezkûr Heyet-i fenniyenin keşfiyat ve muamelatı bizzat görülerek, derdest tedkik olan evrak hakkında, istihsal malumat kâfi olacak ve ona göre icabına bakılacaktır. Konya vilayeti mektubi kaleminden 1567 numara ve 9 Zilkade 1318 tarihiyle Mabeyn-i Hümayun Başkitabetine gönderilen raporda Konya valisinin raporu. BOA, Y.PRK. UM, Nr. 53/37, lef 2; 9 za 1318- 28 Şubat 1901

⁶⁵ Anadolu-Osmanlı Demiryolu Şirketi 1899 yılında Osmanlı Devleti'nde demiryolları inşa etmek amacı ile Alman ve İstanbul'daki işadamları tarafından müşterek olarak kurulmuştur. Şirketin orijinal adı Societe du Chemin de Fer Otoman d'Anatolie, Adresi ise Anadolu Şimendifer Şirketi Perşembe Pazarı Galata-İstanbul'dur. Tüzüğüne göre kurucuları şunlardır. G. Siemens, Berlin Deutsche Bank Müdürü; Alfred Gecher, İstanbul'da İşadamı; M. Schrader, Alman Parlamento Üyesi, Alfred Kaulla, Stuttgart'ta Banka Müdürü; Otto Kühlman İstanbul'da Kurucu Genel Müdür. Bildirici, *Tarihi Su Yapıları*, s. 100.

⁶⁶ Konya Ovası Sulama Projesi'nin etüdü, ihalesi, keşfi, şartnamesi, yapımı, kabulü ve işletilmesi süreçleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Bildirici, *Tarihi Su Yapıları*, s.89-132.

⁶⁷ T.C. Çevre Bakanlığı, Çevre Koruma Genel Müdürlüğü 16 Ocak 1997 Tarih ve B19.O. ÇKG.0.10.00.03/64 Sayılı Yazısı, *Tarihten Bugüne ve Geleceğe Uzanan Konya Beyşehir Rehberi*, s. 314-315.

projenin gerçekleşmesi sürecinde bölge halkının hafızasında iki kahramanın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bunlardan ilki ne zaman, nerede yaşadığı ve hayatı hakkında kesin ve net bilgilere henüz ulaşamadığımız Kurukafa Mehmet Efendi olmuştur. Bölgede yaşayanlar, Kurukafa Mehmet Efendi'nin şahsında, hayal ettikleri projenin vatandaş açısından ne kadar büyük ve önemli olduğu fikrini hafızasında günümüze kadar aktarmıştır. Bu durum, kırsal kesimde yaşayan vatandaşlarımızın toplumsal yardımlaşma açısından çok önemli yeri olan imece usulünün bir simgesi olarak gösterilebilecek olan ve günümüzde bölgede ortaya çıkan kooperatifçilik anlayışına tarihi kökenlerini de ortaya koyan bir hadise olarak öne çıkarılabilir. İkinci şahsiyet ise göreve başladığı dönemden itibaren Konya Vilayeti için her alanda bir dönüm noktası oluşturmuş bulunan Ferit Paşa'dır. Konya hakkında yapılacak çalışmalarda son dönem Konya'sı hakkında Ferit Paşa'dan önce ve sonra diye değerlendirme yapmak abartılı olmayacaktır. Zira Ferit Paşa valiliği döneminde pek çok proje ve çalışma ile Konya'nın çehresini değiştirdiği gibi, daha sonraki tarihlerde ortaya çıkacak olan gelişmelerin temellerini de valililiği döneminde atmıştır. Konya Ovası sulama projesi de, valililiği döneminden önce ortaya çıkmakla birlikte, projenin gerçekleştirilmesinde onun büyük emeği olduğu bilinmektedir.

Buraya kadar söylenenlerin bir sonucu olarak söylenebilir ki, bir asır boyunca hayal edilen ve pek çok kişinin gerçekleştirmek amacıyla çaba sarfettiği proje ile ilgili çalışmalar her ne şekilde ve nasıl yürütülmüş olursa olsun, bugün toplum hafızasında yer etmiş bulunan hikâyelerin ana fikri, devlet ve vatandaş işbirliği toplum menfaatleri noktasında birleştiğinde, büyük ve önemli işlerin veya gerçekleşmesi çok zahmetli ve zor olan projelerin hayata geçirilmesi bir hayal olmaktan çıkmaktadır. Konya Ovası Sulama Projesi'de Seydişehir, Beyşehir ve Bozkır Köylülerinin hayalinde, Kurukafa Mehmet Efendi'nin şahsında köylülerin projeye olan inancı ve azmi ile Ferit Paşa'nın gayreti ve desteği sonucunda Sultan II. Abdülhamit'in Konya Vilayeti bir hatırası olarak hayalden gerçeğe dönüşmüş nadide bir örnektir.

I-ARŞİV MALZEMELERİ

A-Başbakanlık Osmanlı Arşivi Kaynakları

- BOA, A.MKT. MHM, Nr. 220/91, 20 Za 1277/30 Mayıs 1861; Nr. 226/27, 8 M 1278-16 Temmuz 1861; Nr. 353/45, lef 1- 12.
- BOA, A.MKT. MVL, Nr. 139/20, 5 B 1278/7 Ocak 1862; 146/31, 13 Za 1278-12 Mayıs 1862; Nr. 146/84, 25 Ca 1278-28 Kasım 1861.
- BOA, A.MKT. NZD, Nr. 145/ 94, 07/Ş /1271, 25 Nisan 1855; 153/91, 22/L /1271, 8 Temmuz 1855.
- BOA, A.MKT. UM, Nr. 185/35, 19 C 71- 9 Mart 1855; Nr. 530/1, 02/B /1278- 3 Ocak 1862.
- BOA, C. AS, Nr. 19188, Nr. 5374.
- BOA, C. NF, Nr. 2106, 6 R 1208/ 11 Kasım 1793.
- BOA, D. MKF, Nr. 29215 a.
- BOA, İ. MVL. Nr. 293/11794, 28/Ra/1270, 28 Aralık 1853.
- BOA, Y.PRK, AZJ, Nr. 13/15 5 Ş 1305, 17 Nisan 1888.
- BOA, Y. PRK. UM. Nr. 3-30; Nr. 53/37, lef 2; 9 za 1318- 28 Şubat 1901.
- BOA, Mühimme Defteri, Nr. 87.
- BOA, MAD, Nr. 716; Nr. 9592, Nr. 10291.

B-Diğer Arşiv Kaynakları

- H. 1310 (1892) *Konya Vilâyeti Sâlnâmesi*, Defa 25, Konya Vilâyet Matbaası, 1310/1892.
- H 1332 *Malî 1330 (1914) Konya Vilâyeti Sâlnâmesi*, İstanbul Babiâli Cihan Matbaası, 1330/1914.
- Konya Şer'ie Sicili (KŞS) Nr. 52.

II-YAYIMLANMIŞ KAYNAKLAR

- “Bir Zamanlar DSİ”, *Su Dünyası Dergisi*, S.15, Ekim 2004.
- Ahmet Cemal, *Coğrafya-i Osmanî*, Mekteb-i Harbiye Matbaası, İstanbul H.1311/M.1893.
- AKKÖZ, Cengiz, *Beyşehir Gölü (Konya)’nın Limnolojisi*, (S.Ü. Araştırma Projesi), Konya 1998.
- AKKÖZ, Cengiz, *Beyşehir Gölü Algleri Üzerine Araştırmalar*, (SÜFBE Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya 1998.
- Ali Cevad, *Memalik-i Osmaniye’nin Tarih ve Coğrafya Lügatı*, Dersaadet H.1313/M.1895.
- Ali Saib, *Coğrafya-yı Mufassal*, İstanbul H. 1304/ M.1886.
- Ali Tefvik, *Memaliki Mahruse-i Coğrafya*, Dersaadet H. 1306/M.1908.
- ALTINTAŞ, Ali, “Konya-Çumra Ovasının Sulanmasının Tarihçesi ve Kuru Kafa Mehmet Efendi”, *I. Uluslararası Çatalhöyük’ten Günümüze Çumra Kongresi, Bildiriler*, “15-16 Eylül 2000.
- BALCI, Ercüment, “1868 Tarihli Bir Bayındırlık Lâyihası: Konya-Silifke Yolunun Şoseye Çevrilmesi ve Bölgedeki Zeytin Ormanlarını Islah Projesi”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 150, Haziran 2004, İstanbul 2004, s. 107-144.
- Behram Münir, *Vatan-ı Mukaddes Yahud Memalik-i Osmaniye Coğrafyası*, Dersaadet H.1328/M.1910.
- BELLER, Mete, *Beyşehir İçme Suyu Arttırma Tesisi’nde Verimlilik Analizleri*, (SÜFBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 1987.
- BİLDİRİCİ, Mehmet, *Tarihi Su Yapıları, Konya, Karaman, Niğde, Aksaray, Yalvaç, Side, Mut, Silifke*, Ankara 1994.
- BİRİCİK, Ali Selçuk, *Beyşehir Gölü Havzası’nın Strüktürel ve Jeomorfolojik Etüdü*, İstanbul 1982.
- Charles Texier, *Küçük Asya, Coğrafyası, Tarih ve Arkeolojisi*, (Çev: Ali Suat), Yayınlayanlar: Kazım Yaşar Koprıman, Musa Yıldız, C. III, Ankara 2002.
- DAĞLIOĞLU, Hikmet Turhan, “Isparta Vilâyeti Göllerinden Beyşehir Gölü”, *Ün*, X, 112–113, Temmuz-Ağustos Isparta 1943, s.1371–1380.
- DOĞAN, M.Sabri, “Konya’nın Su İle İlgili Efsaneleri”, *İpek Yolu, Konya Kitabı V*, Özel Sayı, (Editör: Yusuf Küçükdağ), Konya 2002, s.89-96.
- Dr. Nazmi, *Türkiye’nin Sihhî-yi İctimaî Coğrafyası Konya Vilâyeti*, Ankara 1922.
- EKİN, M. “Kurukafa Kimdir?”, *Konya, Halkevi Aylık Kültür Dergisi*, S. 51, Konya 1943, s.14-16.
- ERDEMLİ, A. Ümit, *Beyşehir Gölü Balıkları*, (SÜ. Fen Fakültesi Zooloji Bölümü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 1978.
- ERDOĞRU, M. Akif, “Karaman Vilâyeti Kanunnâmeleri”, *Ankara Üniversitesi OTAM*, S. 4, Ankara 1993; s. 490–491.
- ERDOĞRU, M. Akif, *Osmanlı Yönetimi’nde Beyşehir Sancağı*, İzmir 1998.
- ERGENÇ, Özer, XVIII. Yüzyılda Osmanlı Anadolu’sunda Tarım Üretiminde Yeni Boyutlar: Muzâra’â ve Muâb’a Sözleşmeleri”, *Kebikeç*, S. 23, Ankara 2007, s. 129-139.
- Genel Kurmay Başkanlığı Coğrafya Encümeni, *Orta Anadolu ve Göller Havzası Coğrafyası, Tabii, Ziraî, Beşerî, Baytarî*, VI, Ankara 1937.
- Hoca Sadeddin, *Tacüttevarih*, (Çev. İsmet Parmaksızoğlu), III. Ankara 1992.
- İNCE, Yunus, *Karaman Eyaleti’nde Güherçile Üretimi ve Nizamı (18. ve 19. Yüzyıllar)*, (SÜSBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2005.
- İZBIRAK, Reşat, *Türkiye I*, İstanbul 1996.
- KAZANCI, Nilgün, Sönmez Ergin, Muzaffer Dügel, Köyceğiz, Beyşehir, Eğirdir, Eber, Çorak, Kovada, Yarışlı, Bafa, Salda, Karataş, Çavuşçu Gölleri, Küçük ve Büyük Menderes Deltası, Güllük Sazlığı, Karamuk Bataklığı’nın Limnolojisi, Çevre Kalitesi ve Biyolojik Çeşitliliği, Ankara 1999.

- KONYALI, İbrahim Hakkı, "Bir Hücet İki Vakfiye", *VD*, VII, İstanbul 1968, s. 97-110.
- KONYALI, İbrahim Hakkı, *Abideleri ve Kitabeleriyle Beyşehir Tarihi*, (Haz. Ahmet Savran), Erzurum 1991.
- Mehmed Celal, *Coğrafya-i Umumi*, C. II, Dersaadet H.1313/ M.1895.
- Mehmet Cemal, *Anadolu, İstatistikî, İktisadî ve Askerî Coğrafya*, I, İstanbul H.1328/M.1910.
- MUŞMAL, Hüseyin, "Konya Vilâyeti'nin Islahı ve İmarı Hakkında 9 Eylül 1880 Tarihli Bir Lâyiha", *S.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, S.17, Konya 2006, s. 119-134.
- MUŞMAL, Hüseyin, "XX. Yüzyılın Başlarında Beyşehir Gölü ve 1910–1911 Yılları Büyük Taşkın Hadiseleri", *S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 23, Konya 2008, s. 219–262.
- ORAL, M.Zeki, "İzorya ve Pisidyada bir Seyahat II", *Anıt Dergisi*, Yıl: 2 Mart-Nisan 1957, S 20-21, Konya 1957, s. 28-32.
- GORDELEVSKİ, A., "Konya İrva ve İska Tarihine Ait Materyeller", (Çev. H. ORTEKİN) *Konya*, 18–19, Konya 1938, s. 1051-1073.
- ÖNDER, Mehmet, "Dördüncü Murat Konya'da", *Uluslararası Kuruluşunun 700. Yıldönümünde Bütün Yönleriyle Osmanlı Devleti Kongresi, Bildiriler*, Konya 2000, s. 43-46.
- ÖZDEMİR, Fadim Yavuz, *Beyşehir Gölü Sulak Alanlarının Ekolojik Yerleşim Planlaması Açısından İncelenmesi*, (SÜFBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2004.
- W, Ramsay, M. *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, (Çev. M. Pektaş), İstanbul 1961.
- Safvet, *Memalik-i Osmaniye Coğrafya-i İktisadisi*, Dersaadet H.1328/M.1910.
- Sarre, F. *Küçük Asya Seyahati 1895 Yazı, Selçuklu Sanatı ve Ülkenin Coğrafyası Üzerine Araştırmalar*, (Çev. Dârâ Çolakoğlu), İstanbul 1998.
- YAVUZ, Memduh, *Eşrefoğulları Tarihi, Beyşehir Kılavuzu*, Konya 1934.
- ŞAŞMAZ, Musa, "İngiliz Konsolosu Stewart'ın Konya Vilayetine Dair Genel Raporu (1879)", *S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 12, Konya 2002, s. 57-97.
- Tarihten Bugüne ve Geleceğe Uzanan Konya Beyşehir (Derebucak-Hüyük) Rehberi*, C. I, Konya 2000, s. 313–315.
- TURGUT, "Suğlalara Dair", *Konya*, 18-19, Konya 1938, s.1097-1100.
- UĞUR, Ferit, "Eski Karaman Vilâyetine Ait Kanunlar", *Konya Mecmuası*, S.7, Konya 1937, s. 432–438.
- ÜREKLİ, Bayram, Doğan Yörük, "Karaman Eyâletine Ait Bir Kânûnnâme Sûreti", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 8, Konya 2002, s. 339-372.
- ÜREKLİ, Bayram, Alpay Bizbirlik, "Karaman Valisi Çelik Mehmet Paşa'nın Terekesi", *S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 1, Konya 1994, s. 175-220.
- YARCI, Güler, "Beyşehir Gölü'nden Su Getirilerek Konya Ovasını Sulama Projesi ve Finansmanı", *Su Medeniyeti Sempozyumu*, Konya Büyükşehir Belediyesi Koski Genel Müdürlüğü, Bildiriler Kitabı, Konya 2010.
- YAZICI, Hakkı, Kenan Arıbaş, "Beyşehir Gölü Adalarında Nüfus, Yerleşme ve Ekonomik Faaliyetler", *İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Coğrafya Dergisi*, İstanbul 2002, s. 33-54.
- YILMAZ, Mehmet, "Konya ve Havalisinde 1303 (1887) Kıtlığı ve Alınan Bazı Tedbirler", *İpek Yolu*, Konya 1, Özel Sayı, Konya 1998, s. 135-146.
- YILMAZ, Mehmet, *Konya Vilayeti'nde Muhacir Yerleşmeleri 1854–1914*, (SÜSBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya 1996.
- Yurt Ansiklopedisi*, "Konya", C.VII, İstanbul 1982–1983, s. 5197–5277.